

ANDRZEJ KANSY

AKADEMIA MAZOWIECKA W PŁOCKU

A.KANSY@MAZOWIECKA.EDU.PL

ORCID: 0000-0003-4985-5969

KOMUNIKOWANIE RELIGIJNE, SPOŁECZNE I POLITYCZNE
CZASOPISMA WYZNANIOWEGO NA PRZYKŁADZIE CZASOPISM
„MARIAWITA. CZCICIEL PRZENAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU”
I „MARIAWITA. PISMO KOŚCIOŁA STAROKATOLICKIEGO
MARIAWITÓW”

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2023.013>

Streszczenie. W artykule przedstawiono temat komunikowania religijnego, społecznego i politycznego czasopisma wyznaniowego na przykładzie mariawickich pism „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” i „Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Wykazano, że czasopismo wyznaniowe może być istotnym narzędziem komunikacji z otoczeniem zewnętrznym, jak i z członkami wspólnoty i przyczyniać się do realizacji celów religijnych, społecznych i politycznych.

Słowa kluczowe: komunikowanie religijne, komunikowanie społeczne, komunikowanie polityczne, czasopismo wyznaniowe, mariawici

Abstract. *Religious, Social and Political Communication of a Denominational Magazine Based on the Example of the Mariavite Magazines Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu and Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów.* The article presents the issue of religious, social and political communication of a denominational magazine based on the example of two Mariavite magazines: *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* (Mariavite: Worshiper of the Most Blessed Sacrament) and *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* (Mariavite: Journal of the Old Catholic Mariavite Church). The author demonstrates that a religious

magazine can be an important tool for communicating with the external environment and with members of the community, thus contributing to the achievement of religious, social and political goals.

Keywords: religious communication, social communication, political communication, religious magazine, Mariavites.

1. WYJAŚNIENIA METODOLOGICZNE

Istotne miejsce w działalności różnych wyznań zajmuje komunikacja, której strategię zakładają osiągnięcie celów społecznych i politycznych oraz religijnych, m.in. wskazywanie dróg do zbawienia¹. Komunikowanie religijne, rozumiane jako „sposób organizacji życia religijnego w obrębie instytucji religijnej”, przejawia się w uznaniu religii za płaszczyznę jednoczenia wiernych i charakteryzuje się przekazywaniem treści religijnych, instytucjonalnych i duchowych przez media². Cele społeczne wyznań związane są zasadniczo z poprawieniem bytu osób, z ich edukowaniem oraz zwiększeniem partycypacji w życiu społecznym, a cele polityczne są ukierunkowane na udział we władzy.

W tym kontekście interesujące wydaje się, w jaki sposób czasopisma wyznaniowe realizują cele religijne, społeczne i polityczne. Do odpowiedzi na to pytanie posłużono się przypadkami mariawickich pism „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” i „Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Czasopisma te wybrano z uwagi na ich największe znaczenie dla kształtowania się i działalności mariawitów. Podczas badań stosowano następujące metody: studium przypadku, analiza i krytyka źródeł oraz analiza tekstu w dyskursie medialnym³.

¹ Na temat komunikowania religijnego: Rafał Jakub Pastwa, „Komunikowanie religijne na przykładzie Kościoła katolickiego w Polsce z uwzględnieniem kontekstu pandemii koronawirusa,” *Kultura – Media – Teologia* 4 (2020): 38–60. Na temat komunikowania politycznego: Brian McNair, *Wprowadzenie do komunikowania politycznego*, tłum. Dorota Piontek (Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, 1998).

² Pastwa, „Komunikowanie religijne na przykładzie Kościoła katolickiego w Polsce z uwzględnieniem kontekstu pandemii koronawirusa,” 40–41.

³ Małgorzata Lisowska-Magdziarz, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006); Roger D. Wimmer, Joseph R.

2. STRATEGIA KOMUNIKACYJNA PIERWSZEGO CZASOPISMA MARIAWICKIEGO

Pierwszym i najważniejszym czasopismem wydawanym przez wspólnotę mariawitów był tygodnik, a następnie miesięcznik „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu”, który ukazywał się w latach 1907–1914⁴. Zainicjowanie pisma nastąpiło w tym samym czasie, co wykluczenie mariawitów z Kościoła rzymskokatolickiego. „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” ukazywał się w Łodzi, najliczniejszym ośrodku mariawityzmu, i był rozpowszechniany przez kantory handlowe w Warszawie, Lublinie i Zgierzu.

Cele „Mariawity. Czciiciela Przenajświętszego Sakramentu” były zasadniczo religijne, obejmowały zapoznanie odbiorców z możliwościami poznania Boga oraz osiągnięcia szczęścia w życiu doczesnym i wiecznym⁵. Oprócz tego realizowano cele edukacyjne i formacyjne przez zamieszczanie tekstów na temat założeń ideowych wyznania i jego historii. Ważne zadania czasopisma związane były z realizacją celów politycznych i społecznych. Według redakcji, nadzieją na zmiany oczekiwane w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim było odrodzenie ludzkości pod względem moralnym. Przywódcy polityczni powinni w związku z tym odrzucić kierowanie się własnymi korzyściami na rzecz dobra wspólnego.

Redaktorem i wydawcą „Mariawity. Czciiciela Przenajświętszego Sakramentu”, a następnie innych wydawnictw mariawickich był biskup Jan Maria Michał Kowalski (1871–1942). Formalnie pełnił on funkcję ministra generalnego Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów, faktycznie jednak był liderem i ideologiem Kościoła. Wywarł największy wpływ na rozwój

Dominick, *Mass Media. Metody badań* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008); *Badania ilościowe i jakościowe w studiach nad komunikowaniem*, red. Waldemar Sobera, Bogusława Dobek-Ostrowska (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017).

⁴ Szerzej na temat mariawityzmu (wybór): ks. Henryk Seweryniak, *Święte Oficjum a mariawici* (Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2014); Artur Górecki, *Mariawici i mariawityzm – narodziny i pierwsze lata istnienia* (Warszawa: DiG, 2011); Andrzej Dwojnych, Rafał Łętocha, *W stronę Królestwa Bożego na Ziemi. Myśl społeczno-polityczna mariawitów polskich* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2021); Andrzej Kansy, *Funkcje prasy wyznaniowej. Studium na przykładzie mariawitów* (Płock: Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku, 2020).

⁵ *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 1 (1907): 1.

czasopiśmiennictwa mariawickiego, był autorem artykułów, w których prezentował swoją myśl społeczną i polityczną. Kolejnymi redaktorami „Mariawity” byli: Tomasz Krakiewicz w latach 1909–1914, a następnie, w 1914 r., biskup Roman Maria Jakub Próchniewski, byli profesorowie Seminarium Duchownego w Lublinie.

W początkowym okresie istnienia mariawityzmu niezwykle ważne było integrowanie wiernych i dostarczanie im informacji na temat wyznania, jego zasad i tworzonych struktur, a także komunikowanie o działalności Kościoła. „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” był środkiem przekazu, który realizował te funkcje. Przejawiało się to w zamieszczaniu szczegółowych informacji o Związku Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania i Bractwie Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania, działających w ramach Kościoła⁶. Opublikowano dokumenty o charakterze regulacyjnym, m.in. statuty Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania, Zgromadzenia Sióstr Mariawitek Nieustającej Adoracji Ubłagania, Tercjarzy Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania⁷. Na kartach pisma dokumentowano historię mariawityzmu, powstające instytucje i budowane obiekty⁸.

W związku z wprowadzeniem przez mariawitów języka polskiego do liturgii stało się konieczne przetłumaczenie niezbędnych tekstów. Odpowiadając na tę potrzebę, duchowni mariawiccy, m.in. Kowalski, Próchniewski, Leon Maria Andrzej Gołębiowski, Klemens Maria Filip Feldman i Wacław Maria Bartłomiej Przysiecki, dokonali przekładu krytycznego Pisma Świętego. Był on publikowany w „Mariawicie” wraz z obszernymi komentarzami.

⁶ „Związek Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania,” *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 1 (1907): 12–13; „Obowiązki Bractwa Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania,” *Mariawita* 1 (1907): 13–16.

⁷ „Ustawy Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania,” *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 2 (1907): 31–32; 3 (1907): 44–46; „Ustawy Zgromadzenia Sióstr Mariawitek Nieustającej Adoracji Ubłagania,” *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 3 (1907): 46–48; 4 (1907): 62–64; „Ustawy Tercjarzy Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania,” *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 5 (1907): 78–80.

⁸ „Historia mariawitów,” *Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu* 6 (1907): 93–96; 8 (1908): 128; 28 (1908): 441, 444–448; 32 (1908): 509–512.

„Mariawita. Czciciel Przenajświętszego Sakramentu” w latach 1907–1908 wydawany był wraz z dodatkiem pt. „Wiadomości” redagowanym przez Kowalskiego. Linia ukazującego się raz w tygodniu pisma uwzględniała wypowiadanie się na aktualne tematy społeczne. W wypowiedziach od redakcji deklarowano informowanie o wydarzeniach politycznych w kraju i za granicą. Do najważniejszych celów społecznych pisma zaliczono wspomaganie potrzebujących w zakresie edukacji i rozwoju moralnego. W związku z występującymi sporami z innymi wyznaniem zakładano także publikowanie tekstów polemicznych⁹. W 1909 r. dodatek przekształcono w odrębne pismo „Wiadomości Mariawickie”, których redaktorem został bp Kowalski¹⁰.

Mariawityzm znalazł liczne grono odbiorców na ziemiach polskich. Rozprzestrzenił się również na terytorium Litwy, głównie za sprawą dwóch duchownych narodowości litewskiej, należących do Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów, Józefa Maerii Antoniego Hrynkiewicza (Jozapasa M. Antanasa Grinkievičia) i Antoniego Marii Feliksa Tułaby (Antanasa M. Feliksasa Tulaby). Pierwszy z nich był wcześniej rzymskokatolickim księdzem diecezji augustowskiej i wikariuszem parafii rzymskokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Filipowie. Przystępując do mariawitów zorganizował w parafię Filipowie. Następnie był kustoszem prowincji litewskiej Kościoła Katolickiego Mariawitów¹¹. A. Tułaba, podobnie jak Hrynkiewicz, był rzymskokatolickim księdzem diecezji augustowskiej. Następnie pełnił funkcję proboszcza parafii mariawickiej w Lipce koło Łodzi. Po powrocie na Suwalszczyznę wspólnie z Hrynkiewiczem organizował ruch mariawicki w diecezji augustowskiej. Pełnił posługę proboszcza mariawickiej parafii wileńskiej, kowieńskiej, ryskiej i poniemuńskiej. Ksiądz Tułaba był w latach 20. XX w. oskarżany w procesach karnych na Litwie za nieobyczajne zachowanie. Po rozłamie w mariawityzmie opowiedział się po stronie abp. Kowalskiego. W 1936 r.

⁹ *Wiadomości* 1 (1907): 1.

¹⁰ „Od redakcji,” *Wiadomości Mariawickie* 1 (1911): 1.

¹¹ Nazwa Kościoła w latach 1906–1910 brzmiała: Kościół Katolicki Mariawitów, następnie została zmieniona na: Staro-Katolicki Kościół Mariawitów (1910–1967). W 1935 r. nastąpił podział na dwa wyznania: Staro-Katolicki Kościół Mariawitów – który w 1967 r. przyjął nazwę Kościół Starokatolicki Mariawitów – i Kościół Katolicki Mariawitów.

został wyznaczony na biskupa Kościoła Katolickiego Mariawitów na Litwie, w tym samym roku otrzymał sakrę¹².

Kościół Starokatolicki Mariawitów na Litwie był zorganizowany w dwóch ośrodkach. Jednym z nich była polskojęzyczna parafia w Wilnie z filiami w Pohoście oraz w Sokółce. Wspólnota na Wileńszczyźnie liczyła ok. 100 wiernych. Drugim z ośrodków mariawityzmu na Litwie były litewskojęzyczne parafie w Kownie oraz w Krukach, gdzie znajdował się kościół i dom parafialny¹³. Od 1909 r. dla tamtejszej wspólnoty wydawano wersję „Mariawity...” w języku litewskim pt. „Marijavitas. Šviečiausiojo Sakramento Garbintojas” wraz z dodatkiem „Marijavitų Žinios”. Redaktorem pisma oraz dodatku był początkowo Kowalski, następnie, w latach 1910–1912 tę funkcję pełnił Hryniewicz. Z redakcją był też związany Tułaba.

Pierwszy numer pisma „Marijavitas. Šviečiausiojo Sakramento Garbintojas” ukazał się w 1909 r. Początkowo prace redakcyjne i druk, podobnie jak polskiej wersji w językowej, prowadzono w Łodzi. W 1910 r. redakcję litewskiej wersji językowej pisma przeniesiono do Filipowa w guberni suwalskiej, co było związane z objęciem funkcji redaktora i wydawcy przez Hryniewicza, kustosa prowincji litewskiej Kościoła Katolickiego Mariawitów. Druk pozostawiono w Łodzi¹⁴. W latach 1909–1912 ukazało się dziesięć numerów pisma. Jego wydawanie było kontynuowane w latach 1933–1934. „Marijavitas. Šviečiausiojo Sakramento Garbintojas” stanowił wierne tłumaczenie czasopisma „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” na język litewski. Częściową odrębnością cechował się dodatek „Marijavitų Žinios”, poruszano w nim bowiem tematy dotyczące rzeczywistości litewskiej.

Zawartość czasopisma, zarówno jego wersji w języku polskim jak i jego wersji w języku litewskim, była przedmiotem żywego zainteresowania władz rosyjskich. Przez urzędników cenzury pismo było określane jako

¹² Źródła: Archiwum Akt Nowych (AAN), Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP), Sekty katolickie mariawici, sygn. 1431, Odpis pisma ks. A. Tułaby do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie wizy z dnia 24 XI 1924 r., k. 265; ibidem, Odpis pisma Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) do MWRiOP z dnia 3 I 1925 r., k. 266.

¹³ Tomasz Daniel Mames, *Oświata mariawitów w latach 1906–1935* (Warszawa–Bellerive-sur-Allier: DiG, 2016), 247–248.

¹⁴ Redakcja, „Nuo Redakcijos” *Marijavitų Žinios* 4 (1910): 26.

lojalne wobec władz carskich. Redakcja nie podejmowała kontrowersyjnych tematów politycznych i życzliwie odnosiła się do rządu rosyjskiego oraz do Cerkwi prawosławnej¹⁵. Lojalność duchownych mariawickich wobec Rosji zaowocowała m.in. przychylnością warszawskiego oberpolicmajstra, który w pismach do naczelników cyrkulowych udzielał instrukcji, aby zapewnić mariawitom wolność wiary i udzielać wsparcia¹⁶. W 1914 r. „Mariawita...” przestał się ukazywać. Czasopismo odegrało jednak ważną rolę w działalności wspólnoty. Teksty zawarte na jego łamach stanowią odniesienia dla myśli religijnej, społecznej i politycznej wyznań mariawickich.

3. „MARIAWITA. PISMO KOŚCIOŁA STAROKATOLICKIEGO MARIAWITÓW” – CELE I ICH REALIZACJA

Nawiązaniem do pierwszego czasopisma mariawickiego było zainicjowanie w 1958 r. miesięcznika „W Imię Boże”, który rok później przekształcono w dwumiesięcznik pt. „Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Zmiana tytułu nastąpiła w związku z licznymi głosami czytelników, którzy dostrzegali potrzebę kontynuowania strategii komunikacyjnej „Mariawity. Czciociela Przenajświętszego Sakramentu”¹⁷. Od 1960 r. nowy „Mariawita” wychodził jako miesięcznik. Początkowo siedziba redakcji mieściła się w Warszawie, od 1973 r. znajduje się w Płocku¹⁸. Prace kolegium redakcyjnego cały czas odbywały się w Płocku¹⁹. „Mariawita...” ukazywał się w nakładzie 3200–4000 egzemplarzy.

¹⁵ *Prasa Królestwa Polskiego w opinii władz cenzury rosyjskiej (1901–1914). Dokumenty*, wstęp, oprac. i przekł. Janusz Kostecki, Marek Tobera (Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra, 2013), 28, 53, 66, 76, 100, 113.

¹⁶ Krzysztof Lewalski, „Mariawityzm – Jedyna polska herezja poparta przez carat?” w *Narrata de fontibus hausta. Studia nad problematyką kościelną, polityczną i archiwistyczną ofiarowane Janowi Skarbkowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Anna Barańska, Witold Matwiejczyk (Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2010), 648.

¹⁷ Pelagia Jaworska, „45-lecie „Mariawity” 1959–2003,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 10–12 (2003): 29.

¹⁸ *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 3 (1964): 5; *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 1–2 (1973): 3.

¹⁹ „W sprawie głosów czytelników,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 12 (1968): 14.

Pracami kolegów redakcyjnych kierowali początkowo biskupi, Wacław Maria Bartłomiej Przysiecki, a następnie Jan Maria Michał Sitek. W początkowym okresie ustaliła się linia wydawnicza „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Obejmowała ona cele duszpastersko-liturgiczne²⁰. Tytuł pełnił też rolę głosiciela założeń mariawityzmu i urzeczywistniania religijnej oraz społeczno-politycznej idei Królestwa Bożego na Ziemi²¹. Wykazywano się staraniami, aby dostosować pismo do potrzeb odbiorców. Profil „Mariawity” uwzględniał artykuły o tematyce biblijnej, homilie, listy pasterskie, rozważania religijne i moralne. Zamieszczano teksty poświęcone historii i współczesności mariawityzmu oraz przypominaniu i wyjaśnianiu założeń wyznania, niejednokrotnie odnosząc się do treści publikowanych na kartach pierwszego czasopisma mariawickiego. Na łamach „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” dokumentowano życie parafii i omawiano ukazujące się publikacje na temat mariawityzmu. Wiele uwagi poświęcano zagadnieniom ekumenizmu. Pismo pełniło też funkcję informacyjną, zamieszczano w nim ogłoszenia i komunikaty. Starano się też utrzymywać łączność z każdą grupą wiekową, dlatego zainicjowano dział młodzieżowy oraz dodatek dla dzieci.

W latach 1965–1970 redakcją „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” kierował bp Wacław Maria Innocenty Gołębiowski, autor licznych artykułów. Jego następcą był bp Stanisław Maria Andrzej Jałosiński, który kierował redakcją w latach 1970–1976. Pisał teksty o tematyce teologicznej. Pelagia Jaworska – katecheta, działaczka ekumeniczna i żona bp. Zdzisława M. Włodzimierza Jaworskiego – kierowała redakcją dwukrotnie. Pierwszy raz w latach 1977–1986, drugi w latach 1997–2007²². Była autorką artykułów o tematyce religijnej i ekumenicz-

²⁰ Archiwum Państwowe w Płocku (APP), Urząd do Spraw Wyznań (UdSW), sygn. 136/502, Czasopiśmiennictwo wyznaniowe w Polsce, Dokumentacja Czasopiśmiennictwo wyznaniowe w Polsce 1978, 1980, 1987, *Biuletyn Informacyjny Chrześcijańskie Stowarzyszenie Społeczne* 1 (1978), k. 29.

²¹ Jan Maria Michał Sitek, „Prawda betlejemskiej stajenki,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 1 (1959): 1–2.

²² „Zmiany w redakcji,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 10–12 (2007): 5.

nej²³. Kolejnym redaktorem naczelnym był Władysław Stanisław Ginter, nauczyciel, który pełnił funkcję w latach 1986–1989. Zaznaczył się jako autor powieści, książek i artykułów o tematyce mariawickiej. Podejmował również tematy społeczne i wychowawcze. Popularyzował mariawityzm wśród wiernych innych wyznań oraz w środowiskach świeckich. Ginter zapraszał do współpracy nie tylko mariawitów, lecz także przedstawicieli innych Kościołów. Zamieszczał przedruki artykułów autorów związanych z Kościołem Rzymskokatolickim. Z pismem współpracowali także ateści²⁴. W tym okresie redakcja „Mariawity” borykała się z problemami finansowymi i organizacyjnymi, które skutkowały podwyższeniem ceny egzemplarza, zmianami częstotliwości wydawania i zmniejszeniem nakładu. Poważnym utrudnieniem była też konieczność kierowania wszystkich tekstów do Głównego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk w Warszawie. Interwencje cenzorskie najczęściej dotyczyły opisów działalności parafii mariawickich na wschodnich terenach II Rzeczypospolitej zajętych w 1939 r. przez Związek Radziecki²⁵.

Po rezygnacji Gintera z funkcji redaktora naczelnego „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” w 1988 r. biskup naczelny Stanisław Maria Tymoteusz Kowalski powierzył kierowanie czasopiśmie ks. Michałowi Remigiuszowi Marii Ludwikowi Jabłońskiemu, który jednak wkrótce zrezygnował z pełnionej funkcji, nie wydając żadnego numeru. Ks. Wawrzyniec Rostworowski przewodniczył kolegium redakcyjnemu „Mariawity” w latach 1990–1997²⁶. Jako orędownik ekumenizmu wprowadził on na łamy pisma cykl artykułów o Kościołach należących do Polskiej Rady Ekumenicznej. Pojawiło się w tym czasie więcej tekstów, dotyczących liturgii i esperantyzmu. W 1997 r. funkcję redakto-

²³ APP, Urząd Wojewódzki w Płocku (UWwP), sygn. 2007, Staro-katolicka parafia mariawitów w Płocku 1952–1988, Pismo bp. S. Kowalskiego do s. P. Jaworskiej z dnia 7 X 1982 r., k. 176.

²⁴ B. Nowak, „Polska, miejscem powstania kościoła mariawitów, wywiad z Władysławem Ginterem, redaktorem naczelnym miesięcznika Mariawita,” *Tygodnik Polski* 11 (1988): 4.

²⁵ Relacja W.S. Gintera z 19 III 2017 r.

²⁶ Br. kapł. Mirosław, „50-lecie kapłaństwa br. kapłana M. Wawrzyńca Rostworowskiego,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 4–9 (1998): 22–23; Waldemar Gruszka, „Ś.P. Brat Kapłan Franciszek M. Wawrzyniec Rostworowski,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 8–10 (2008): 35–35.

ra naczelnego ponownie objęła P. Jaworska²⁷. Wprowadziła wówczas wiele zmian, dostosowując pismo do wymogów współczesności. Doprowadziła do zwiększenia jego objętości, zainicjowała nowe działy, wzbogaciła szatę graficzną oraz wprowadziła skład komputerowy. W 2007 r. powołano nowe kolegium redakcyjne „Mariawity” pod przewodnictwem dr. Tomasza Dariusza Marii Daniela Mamesa.

Redakcja nie stawia autorom, którymi są zarówno mariawiccy duchowni, jak i osoby świeckie, żadnych wymagań odnośnie do ich przynależności wyznaniowej. Publikujący na łamach są związani nie tylko z Kościołem Starokatolickim Mariawitów, lecz należą do Kościoła rzymskokatolickiego czy Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Każdy numer jest zatwierdzany do druku przez biskupa naczelnego.

4. PORUSZANA TEMATYKA

W zawartości obu badanych czasopism mariawickich wyróżniają się dwie podstawowe grupy tematów. Pierwsza z nich obejmuje najważniejsze sprawy Kościoła, druga odniesienia do aktualnej sytuacji politycznej i społecznej.

Do pierwszej grupy tematów podejmowanych na łamach „Mariawity. Czciela Przenajświętszego Sakramentu” i „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” należą zagadnienia związane z przekazywaniem zasad wiary, doktryny Kościoła, jego organizacji i działalności ekumenicznej. W tej grupie mieszczą się też publikacje poświęcone mariawickiemu dziedzictwu, m.in. historii. Publikowano też treści, których celem było budowanie relacji z odbiorcami oraz kształtowanie postaw. Czasopisma stanowiły także ważne medium ewangelizacyjne. W ich zawartości zaznaczyła się obecność treści związanych z ruchem emancypacyjnym kobiet, czego przykładem były wypowiedzi na temat roli kobiety w życiu religijnym, czy Ogólnopolskich Ekumenicznych Konferencji Kobiet.

²⁷ „Zmiany w redakcji,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 10–12 (2007): 5; Pelagia Jaworska, „Szanowni Czytelnicy Mariawity,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 7–12 (1997): 2.

Refleksje na tematy społeczne i polityczne stanowią drugą grupę tematów poruszanych na łamach omawianych czasopism. W sposób szczególny ujawnia się to w czasopiśmie wydawanym po II wojnie światowej. Wypowiedzi zawierają odniesienia do osiągnięć w zakresie gospodarki oraz rozwiązywania kwestii społecznych. Socjalizm, zdaniem redakcji, to „najbardziej postępowy, humanistyczny program, według którego współczesna myśl ludzka pragnie uregulować doczesne życie ludzkie”²⁸. Zwracano uwagę na możliwości edukacyjne oraz na funkcjonujące w socjalistycznym państwie systemy ochrony zdrowia i ubezpieczeń społecznych. Podkreślano możliwości awansu społecznego chłopów²⁹. W czasopiśmie publikowano wypowiedzi, których celem było utrzymywanie dobrych relacji z władzami państwowymi. Lojalność była okazywana przez zamieszczanie listów gratulacyjnych dla przywódców politycznych oraz okolicznościowych i rocznicowych artykułów.

Redakcja „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” zabierała głos na temat aktualnych spraw politycznych³⁰. Przykładowo w 1965 r. w reakcji na orędzie biskupów polskich skierowane do biskupów niemieckich podzielono stanowisko rządu PRL i poddano list ostrej krytyce³¹. Pozytywnie natomiast odniesiono się do zawarcia w 1970 r. układu pomiędzy PRL a Niemiecką Republiką Federalną o podstawach normalizacji wzajemnych stosunków³².

W 1965 r. rozpoczęto publikację serii artykułów dotyczących Millennium³³. Przypominano o państwowych inicjatywach, m.in. o wybudowaniu w czynie społecznym tysiąca szkół na tysiąclecie państwa polskiego³⁴. Dobitnie akcentowano, że Kościół Starokatolicki Mariawitów zawsze opo-

²⁸ Kazimierz Zieliński, „Osiągnięcia Polski Ludowej,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 7 (1967): 4–6.

²⁹ „XXX-lecie PRL,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 7 (1974): 4–5.

³⁰ Szerzej na ten temat: Kansy, *Funkcje prasy wyznaniowej*.

³¹ „Nasze stanowisko wobec Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 1 (1966): 2.

³² „Oświadczenie Polskiej Rady Ekumenicznej w sprawie podpisania układu między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Niemiecką Republiką Federalną,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 1 (1971): 8–9.

³³ Szerzej na ten temat: Kansy, *Funkcje prasy wyznaniowej*.

³⁴ Mirosław Dubicz, „Millenium,” *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 9 (1965): 6.

wiadał się za rozdzielnnością państwa i Kościoła, co zostało zrealizowane dopiero w PRL. Podkreślano zbieżność społecznych inicjatyw Kościoła z tymi, które ogłaszało państwo. W refleksji na temat dorobku tysiąclecia państwa polskiego skupiono uwagę na osiągnięciach, będących wynikiem wprowadzania w życie deklaracji Manifestu PKWN³⁵. Po 1989 r. nawiązania do aktualnej sytuacji politycznej pojawiały się rzadko.

Po transformacji ustrojowej i zniesieniu cenzury na łamach „Mariawity. Pisma Kościoła Starokatolickiego Mariawitów” zaczęły się ukazywać tematy dotąd nieporuszane, m.in. dotyczące Armii Krajowej. Wspominano o kryzysie demograficznym, a także o sytuacji rodziny w okresie przemian społecznych i gospodarczych³⁶. Wśród nowych tematów pojawiły się wypowiedzi o eutanazji³⁷. Redakcja reagowała na najważniejsze wydarzenia światowe, np. na ataki terrorystyczne z 11 września 2001 r.³⁸

PODSUMOWANIE

Czasopisma wyznaniowe realizują najczęściej cele religijne i formacyjne. Mogą jednak także w swoich strategiach komunikacyjnych uwzględniać cele społeczne i polityczne. Przykład stanowią czasopisma „Mariawita. Czciiciel Przenajświętszego Sakramentu” i „Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Ich strategie komunikacyjne zakładały osiągnięcie celów religijnych, społecznych i politycznych. Realizacja tych celów przyczyniła się do rozwoju mariawityzmu jako odrębnej wspólnoty wyznaniowej. Zadania religijne omawianych czasopism wyrażały się w budowaniu więzi i utrzymywaniu łączności między współwyznawcami w wyniku wprowadzenia możliwości odprawiania mszy w języ-

³⁵ *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 7 (1966): 3–4.

³⁶ Kazimierz Dzieńcio, „Sytuacja demograficzna w Polsce w okresie kryzysu społeczno-gospodarczego”, *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 10–12 (1994): 14–16; Kazimierz Dzieńcio, „Rodzina polska w okresie przemian społeczno-gospodarczych”, *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 1–3 (1995): 11–14.

³⁷ Tadeusz Zych, „Eutanazja”, *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 4–7 (2010): 28–29.

³⁸ Alina Boczkowska, „Atak na Amerykę”, *Mariawita. Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* 7–9 (2001): 19–20.

ku polskim, formowaniu odbiorców oraz na wskazywaniu im możliwości zbawienia. Publikowane wypowiedzi stanowiły realizację istotnych celów społecznych, wynikających z troski o polepszenie warunków życia wiernych. W początkowym okresie mariawityzmu cele polityczne były związane z uregulowaniem prawnym wyznania, w kolejnych okresach zostały ukierunkowane na utrzymywanie pozytywnych relacji z władzami i na podkreślanie lojalności wobec państwa. Na łamach czasopism dokumentowano działalność wyznania i tworzenie jego struktur, w wyniku czego pisma te stały się istotnym źródłem historycznym.

BIBLIOGRAFIA (WYBÓR)

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Sekty katolickie mariawici, sygn. 1431.

Archiwum Państwowe w Płocku, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 136/502.

Archiwum Państwowe w Płocku, Urząd Wojewódzki w Płocku, sygn. 2007.

Opracowania

Badania ilościowe i jakościowe w studiach nad komunikowaniem, red. Sobera, Waldemar, Dobek-Ostrowska, Bogusława. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017.

Dwojnych, Andrzej, Łętocha, Rafał. *W stronę Królestwa Bożego na Ziemi. Myśl społeczno-polityczna mariawitów polskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2021.

Górecki, Artur. *Mariawici i mariawityzm – narodziny i pierwsze lata istnienia*. Warszawa: DiG, 2011.

Kansy, Andrzej. *Funkcje prasy wyznaniowej. Studium na przykładzie mariawitów*. Płock: Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku, 2020.

Lewalski, Krzysztof, „Mariawityzm – Jedyna polska herezja poparta przez carat?” W *Narrata de fontibus hausta. Studia nad problematyką kościelną, polityczną i archiwistyczną ofiarowane Janowi Skarbkowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Barańska, Anna, Matwiejczyk, Witold. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2010.

Lisowska-Magdziarz, Małgorzata, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006.

Mames, Tomasz Daniel. *Oświata mariawitów w latach 1906–1935*. Warszawa-Bellerive-sur-Allier: DiG, 2016.

- McNair, Brian. *Wprowadzenie do komunikowania politycznego*, tłum. Piontek, Dorota. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, 1998.
- Pastwa, Rafał Jakub. „Komunikowanie religijne na przykładzie Kościoła katolickiego w Polsce z uwzględnieniem kontekstu pandemii koronawirusa,” *Kultura – Media – Teologia* 4 (2020): 38–60.
- Prasa Królestwa Polskiego w opinii władz cenzury rosyjskiej (1901–1914). Dokumenty.* Wstęp, oprac. i przekł. Kostecki, Janusz, Tobera, Marek. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra, 2013.
- Seweryniak, Henryk. *Święte Oficjum a mariawici*. Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2014.
- Wimmer, Roger D., Dominick, Joseph R. *Mass Media. Metody badań*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008.